

מנשה פילאפ

אבד"ק טיב לבב
ברוקלין ניו יארק

ב"ה, יום חמישי ט"ז מרחשון תשפ"ג לפ"ק

הן הגיעני קונטרס "ויבינו במקרא" מת"ח יר"א בארץ הקודש שליט"א, בבקשה לכתוב הסכמה על הספר שמבאר דרך הלימוד האמיתי בלימוד תורה שבכתב, לפי פשוטו של מקרא לפי דרך רש"י ז"ל המיוסד על יסוד התלמוד (וכמו שכתב בשו"ע או"ח סימן רפ"ה במ"א ושו"ע הרב ומ"ב), להוציא מליבן של צדוקים שבזמנינו שמחזירים עטרת פירושי המשכילים ליושנה, לבקש דוקא פירושי כל הפשטנים על החומש שהמה מפרשים פסוקי התורה לפי פשוטו דוקא אף נגד דעת חז"ל, ותלמיד חכם הנ"ל בירר מפי ספרים וסופרים את "החכמה העצומה" [ערמת הנחש] שיש בלימוד החומשים עם פירושי "פשוטו של מקרא" וכן "רש"י כפשוטו", ומביא דוגמאות רבות מהחומשים שיש בהם דברי דופי רבים רח"ל.

והנה אף שאנכי בעניי לא באתי לידי מידה זו לעמוד במקום גדולים לכתוב הסכמות על ספרים, אולם לא יכולתי למנוע מלהתריע בשעה זו בהיות שאנכי בעניי התחלתי בשנה שעברה עלינו לטובה במצוה זו לפרסם ברבים בקול זעקה את סכנת הארס המונח בפירושים בחומשים הללו, אחרי שראיתי בעני עמי, איך שנתפשטו החומשים הללו בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות בכל קצווי תבל אף בין היראים, ורבבות צעירי הצאן ילדים ובחורים ואברכים לומדים מידי שבוע בשבוע פירושי התורה בחומשים הללו, אשר אחרי החקירה והדרישה של הרבה תלמידי חכמים בעלי דעה - נמצאו בו הרבה דברי דופי ומינות נגד האמונה האמיתית בד' ובתורתו, מגשמים את מהות הבורא, ומשתדלים להקטין את ניסיו ונפלאותיו שלמעלה מדרך הטבע, וכפירה נוראה באמונתנו בדברי חז"ל בתורה שבעל פה בפירושי המקרא שבכל מקום, והם מבקשים פירוש אחר במקרא שיתאים יותר לדעת חכמי הטבע, ולהקטין את נפלאות הניסים שבתורה הקדושה, וכשמו כן הוא "פשוטו" של מקרא - שמטרתו להפשיט התורה הקדושה מרוחניותה וקדושתה.

ואף במקומות שאף פשוטו של המקרא מראה לנו בפירוש מוסר השכל בדרכי היראה וכפירוש רש"י שם במקומו, המה יעלימו פירושים כאלה בפירושיהם, וכן כל המקומות שבתורה בכתב שמלמד לנו הכתוב שיש עוד תורה שבעל פה, וכפירוש רש"י (תולדות כ"ו ה') ב'תורת' להביא תורה שבעל פה, וכן בפרשת בחקותי (כ"ו מ"ו) 'והתורות' שפירש רש"י אחת בכתב ואחת בעל פה, וכן בפרשת ראה (י"ב כ"א) 'וזבח וכו' כאשר צויתך' שפירש רש"י למדנו שיש ציווי בזביחה האין ישחוט והן הלכות שחיטה שנאמר למשה מסיני, שהוא מש"ס חולין (דף כ"ח), וכן בעוד מקומות בתורה, ושום מקום אין הם מביאים פירושים כאלו בפשוטו של מקרא ומקרא מלא שלהם, לפי שאינם רוצים לחזק את האמונה בתורה שבעל פה, אף שמפורש בתורה.

הסכמת הגאון רבי מנשה פילאפף שליט"א

ובתחילת דיבורו של אדם ניכר מהותו, כאשר מיד בתחילת פירושם "פשוטו של מקרא" בפסוק בראשית גילו לנו שכופרים בדברי חז"ל (חגיגה י"ב ובמדרש רבה) המובא בפירוש רש"י, שהשמים מאש וממים נבראו שעירבם זה בזה ועשה מהם שמים, שמזה הכריח רש"י שאי אפשר לפרש שבראשית הכל נברא השמים, שהרי השמים נבראו מאש ומים שקדמו להשמים, אבל הכותבים המאמינים יותר בחכמי הטבע המה מכחישים דבר זה, שכתבו שהשמים היו חלל ריק וחסר מכל, עד שנבראו העננים ביום השני, ועל כן הם מפרשים נגד פירוש רש"י, שבראשית הכל ברא ד' את השמים והארץ בלבד כשהם עדיין ריקים ומחוסרים מכל, אחר שלפי שיטת הכפירה של חכמי הטבע לא נבראו השמים מאש ומים שקדמו להם, וממילא לא קשה לדידהו קושית רש"י, על כן פירשו "בראשית הכל", להוציא מדברי רש"י שכתב שאי אפשר לפרש כן שאין המקרא אומר אלא דרשני, כמו שדרשו חז"ל בשביל התורה שנקרא ראשית וכו'. שרש"י משריש לנו בזה מיד בתחילת התורה יסוד האמונה בדרשת חז"ל, והם באו מיד לעקור האמונה בדרשת חז"ל, על כן העיזו לפרש היפך דברי רש"י ז"ל מיד בתחילת התורה. וכן ישנם שם בפרשת בראשית הרבה דברים נגד דעת חז"ל.

ומה מאוד מתאימים על זה דברי מרן החתם סופר ז"ל (המובא בספר תולדות קול אריה דף קכ"ט), דהקול אריה ז"ל היה רגיל לומר בשם רבו החתם סופר ז"ל, על המתרגם 'בראשית' - "אם אנפאנג", הם מראים תיכף ומיד בהתחלה שמפרשים את התורה באפיקורסות, דהרי רש"י פירש שאין המקרא אומר אלא דרשוני וכו'. נמצא דהמתרגמים "אם אנפאנג" הוא אפיקורסות ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה, וע"כ להתורה צריך ללמוד רק על דרך דרשת חז"ל, ו"אין המקרא אומר אלא דרשוני" וכו', יעויין שם בהגה בשם ספר בית נפתלי על התורה ומהמלבי"ם מזה יעויין ש הדברים".

ואנו רואים שהחתם סופר ז"ל כיוון בשיח קדשו על הפירוש הזה "פשוטו של מקרא", שאף שגם הרמב"ן ז"ל פירש שבראשית הכל נברא כח ההיולי שממנו נעשה השמים והארץ, ויש עוד פירושים בראשונים, שח"ו אינם אפיקורסות. אבל דבריו הקדושים צודקים על פירוש של ה"פשוטו של מקרא" שנטו בזדון לבם מפירוש רש"י ז"ל בעבור אמונתם בדברי חכמי הטבע שכופרים בדברי חז"ל שהשמים מאש ומים נבראו, שזה הכריח את רש"י לפרש בראשית ע"פ דרשת חז"ל שאין המקרא אומר אלא דרשוני, ועליהם יוצדק מה שאמר החתם סופר שהמפרש 'בראשית' - "אם אנפאנג" מראה אפיקורסות ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה?

ומיד בפרשיות הראשונים, בפרשת בראשית ונח, גילו ביותר את צורתם בהרבה מקומות אין מספר. וביותר מבהיל הדבר מה שפירשו בפסוק 'וישמע את קול ד' אלוקים מתהלך בגן לרוח היום', שפירשו ב"מקרא מלא" וב"פשוטו של מקרא" שכביכול ד' מתהלך ומטייל בין עצי הגן

* להרחבת העניין עיין בקונטרס עמוד ט"ז הערה ל"ה.

² כמו שמבואר בקונטרס עמוד ט"ז הערה ל"ה

הסכמת הגאון רבי מנשה פילאפף שליט"א

לרוח הנוחה הנושבת לפנות ערב [עפ"ל], תסמר שערות אנוש למראה פירושים מגושים כאלו.
ונלאיתי מלהעתיק עוד על הגליון עוד הרבה דברי דופי כיוצא בו שיש בפירושיהם.

וראוי לדעת שאף שטוענים שכל דבריהם לקוחים ממקורות הראשונים בעלי הפשט, אין זה אמת בכלל, שעל הרבה מפירושיהם הזרים אין מביאים שום מקור, ואף במקומות שמציינים מראה מקום לספרים שונים, אמנם המעיין בפנים במקור מקומם יראה שהרבה פעמים סילפו דברי המפרשים לפי רצונם, כי לא העתיקו לשון המחברים כצורתם, רק כתבו הפירושים בלשון עצמם, וכן הוא גם בפירושים על רש"י "רש"י כפשוטו" שסילפו הרבה פעמים דברי מפרשי רש"י, ופנים אחרות באו לכאן לפי מהותם.¹

¹ להרחבת הענין עיי' בקונטרס פרק י"א אות א'.

הנה כאן המקום להביא דוגמא מ"רש"י כפשוטו", האיך שהם מבארים רש"י להיפך הגמור מכוונתו, ומביאים כאילו שדבריהם לקוחים מגדולי מפרשי רש"י, אך באמת אין כן פני הדברים, רק פנים אחרים באו לכאן וכפי מהותם.
הנה בבראשית (א' י"ד ט"ו), בפסוק 'יהי מאורות ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה, והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים. והיו למאורות ברקיע השמים'. כתב רש"י, והיו למאורות ברקיע השמים, "עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם", עכ"ל. והנה כוונת רש"י הוא פשוט, דלא רק שהמאורות יהיו ברקיע השמים להבדיל בין היום והלילה ולאותות וכו', אלא גם יהא להאיר על הארץ, וכ"כ מפרשי רש"י כמו שזיכרנו להלן.
אך ביותר כתוב בחפץ חיים על התורה, ולצורך נחיצות הענין נעתיק לשון קדשו, "יהיה מאורות ברקיע השמים – והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים" וברש"י "לאותות, כשהמאורות לוקין סימן רע הוא לעולם", ועל הכתוב השני, 'והיו למאורות ברקיע השמים מפרש רש"י' "עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם". ומכאן נראה, מה רב המרחק בין דעתנו לדעת התורה, לו היינו שואלים אף את החכם היותר גדול בעולם, בשביל איזו מטרה נברא השמש, ודאי היה משיב לתועלת הברואים להאיר להם ולחממם לעזור בצמיחת פרי האדמה ופרי העץ ועוד ענינים אין מספר ואין ערוך, ואם ישנן עוד איזה השתמשויות, הלא הן טפלין לדברים העיקריים, והתורה גלתה לנו להיפך, כי עיקר כוונת בריאת השמש היה בשביל לדעת ולסמן את המצב של העמים ומצב עם ישראל, אם החמה לוקה סימן רע לאומות העולם, ואם חלילה להלכה לוקה הוא להיפך, ומכיון שנבראו המאורות למטרה זאת, נתנה להם היכולת גם להאיר לעולם ולדריים, ברם זהו רק דרך אגב – "עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם", עכ"ל.
[ועיין שם בהערה בשם החפץ חיים, שכדי שיהיה לאדם דעת תורה שמועילה לכל דבר, צריך להיות צלולה בלי פניה או נטיה כל שהיא, אבל אם הדעת תורה מעורב אפילו מעט עם דעות אחרות מן השוק או מן העתונות, הרי דעת התורה עכורה היא, מעורבת עם פסולת, ואין ביכולתה לדרת לסוף הענין, עכ"ל].

הנה דברי החפץ חיים ברורים מללו, שכונת רש"י הוא, שעיקר תפקיד המאורות אינו להאיר על הארץ, וכפי שמוכח להדיא מלשון רש"י. והוסיף יותר שעיקר התפקיד הוא שיהא לסימנים בשמים על המצב של כלל ישראל והאומות. והדגיש שמוה רואים האיך דעת תורה הוא להיפך מדעתנו שאינו דעת תורה.

אכן בפירוש "רש"י כפשוטו" כתבו וז"ל 'והיו למאורות, כלומר, מלבד המטרות שנמנו למעלה: 'לאותות ולמועדים ולימים ושנים', עוד זאת (כמו-) יעמשו המאורות לעיקר מטרתם, להיות 'למאורות ברקיע השמים', כדי שיאירו לעולם", עכ"ל, וציינו שמקורם מרא"ם וגו"א.
ודבריהם הם ממש להיפך מרש"י, שלדבריהם הכוונה הוא, שעיקר המאורות הוא להאיר על הארץ, ולא לאותות ולמועדים וימים ושנים, וכל זאת הם קוראים בשם "רש"י כפשוטו", כאילו שזה הוא הפשוט של רש"י. ומלבד שהוא ממש להיפך ממשמעות רש"י שכתב עוד זאת, שהכוונה לא רק מה שנוכר קודם, שתפקיד המאורות הוא לאותות וכו', אלא שגם הוא להאיר על הארץ. הרי כפי שראינו מדברי החפץ חיים, שמדברי רש"י יש ללמוד יסוד גדול, האיך שהבנתנו הוא אחרת מהבנת התורה, דהבנת התורה הוא שעיקר התפקיד של המאורות הוא לאותות וכו' ולא לדבר גשמי סתם של להאיר על הארץ, והם כדרכם מפקיעים כל היסוד הגדול שיש ללמוד מרש"י אלו, ואדרבא עיקר תפקיד המאורות הוא לדבר גשמי של להאיר על הארץ, ולא לדבר רוחני, להיות סימן בשמים על ישראל ואומות העולם, וזה על דרך של ספרם, שמושגים התורה, ומפקיעים הרוחניות וקדושתה שיש בה.

והנה מה שציינו, שמקורם הוא כאילו מהרא"ם והגור אריה, המעיין שם יראה שלא נמצא שם כלום. וביותר בגור אריה איתא להיפך, וז"ל הגו"א, "עוד זאת ישמשו, פי' הא דכתיב והיו למאורות וכו', ומשמע לפי פשוטו כי אין להם שמוש אחר רק שיהיו למאורות ברקיע השמים להאיר על הארץ, ואין הדבר כן שהרי כבר אמר לפני זה, והיו לאותות ולמועדים, אלא פירושו עוד זאת ישמשו וכו', וחסר ועוד זאת, והוצרך לומר עוד זאת ישמשו לעולם שיאירו, מפני שהכתוב משמע שבא לומר שיהיו מאורות, וזה לא יתכן דכבר אמר יהי מאורות ברקיע השמים, אלא הא דכתיב והיו למאורות, לא בא לומר שיהיו מאורות, רק הכתוב מספר שמושם למה נבראו המאורות ברקיע השמים, ואמר שהם נבראו לאותות ולמועדים ולהאיר על הארץ", עכ"ל. הרי דהגור אריה כותב להדיא, דבריאם הוא לאותות וכו' ולהאיר על הארץ, ולא כתב שעיקר מטרתם הוא להאיר על הארץ. ועיוין ברא"ם שג"כ לא כתב כמו שהם כתבו בפירוש רש"י.

והדבר הוא לפלא, שבמקום שמוציא החפץ חיים יסוד להראות האיך דעת תורה הוא להיפך מדעתנו, באים הם וכותבים ממש הדעת שכותב החפץ חיים שהוא להיפך מדעת תורה, בין והתבונן בזה. ושעם הדבר הוא כמו שנתבאר למעלה, שהכותבים מעתיק הדברים כפי מהותם, וממילא פנים

הסכמת הגאון רבי מנשה פילאפף שליט"א

וכידוע ממה שכתבו בספרים הקדושים שכל סופר מעתיק הדברים כפי מהותו של הכותב, ועל כן הקורא ענין מכתבו של סופר שאינו ראוי - יושפע מפנימיות נפש הכותב והילוך מחשבתו, בבחינת אנא נפשאי כתבית יהבית (שבת ק"ה), עיין מזה בספר הקדוש דברי חנה השלם (דף קצ"ב), וכל זה מתאים גם על החומשים עם פירושים הללו, ומי יכול לשער כמה הזיקו החומשים האלו לנפשות בני דורינו להחליש אמונתם הפשוטה, על ידי לימוד התורה שנכתב בפירושים זרים של המתחכמים.

פוק חזי עד כמה רדפו אחרי הפשטים הזרים לרוח הקדושה ב"פשוטו של מקרא" פרשת בשלח (ט"ו כ"א) על הפסוק 'ותען להם מרים', שכתבו בזה הלשון "וכה הם דברי האבן עזרא כאשר אמרו ישראל זאת השירה, כן נגנו אותו כולו כל הנשים המנגנות", וציינו אח"כ "חזקוני רא"ם גר"א" להטעות הבריות כאילו הם ח"ו העתיקו דברים הזרים הללו שהביאו מאב"ע. שבעת שאמרו ישראל השירה נגנו כל הנשים המנגנות את השירה וגם הריעו בכלי זמר, לפי פירושם על 'ובמחולות', שהוא כלי זמר לא ריקודים, שזה נגד אזהרת חז"ל (סוטה דף מ"ח) זמרי נשי ועני גברא כאש בנעורת. ואדרבא בספר הקדוש ישמח משה פרשת בשלח הביא מש"כ המפרשים שלקייחת התופים היה כדי שלא יהיה נשמע לאנשים שירתם דקול באשה ערוה, עיי"ש. אולם רודפי הפשט הביאו דוקא פשט זה להיפך להפיץ דרכי הפריצות רח"ל.

והאמת שבאבן עזרא שלפנינו אין ח"ו רמז מדברים האלה, ומקור מקורם טמא הוא מספר "אבן עזרא הקצר" שנדפס לראשונה בשנת ת"ר על ידי אחד מראשי המשכילים תלמיד הרמ"ד באיטליא, שכותב בהקדמתו שהוא מצא כת"י הפירוש הזה על סדר שמות שמיחסו להאב"ע, ומשבח את האב"ע שהיה לו חופש המחשבה, עפ"ל, אבל לא נתפשט אז בקרב ישראל כלל. ומשכיל ציוני אחד חזר והדפיסו בוויין בשנת תרפ"ו, וכותב בהקדמתו שעד כעת לא היה העולם מוכשר לקבל הדיעות הזרות של ספר זה עד כעת שנתחזק רעיון הגאולה בזרוע בשר וכו' כעת יקבלו העולם גם דברי הספר הזה [עפ"ל].

ובאמת ח"ו להאמין שספר זה יצא מידי אותו צדיק האבן עזרא, מאחר שיש בספר הנ"ל דברי דופי וביטויים קשים על מדרשי חז"ל. ועל הראשונים אנו מצטערים ספר האב"ע שלפנינו, שכתב בספר אבי עזר (פרשת בראשית) שידי זרים שלטו בו, שתלמידים שאינם הגונים הכניסו בו דברים זרים. והחיד"א בשם הגדולים (ערך רבינו אברהם בן עזרא) שזרים שלטו יד בפירוש האב"ע והוסיפו דברים המנגדים לחז"ל, אשר לא עלה על דעת האב"ע, והסימן לידע אם הדברים יצאו מהאב"ע או

אחרות באו לכאן כפי מהותם, להיפך הגמור מהרא"ם והגו"א.

ה' שהרי לאיזה סיבה הביאו דברי האב"ע הקצר כאן, שזה שהנשים אמרו כל השירה ולא רק הפסוק אשירה לד' וכו', מבואר ברש"י כאן כמו שפירש הרא"ם ועוד. וכן זה שהנשים ניגנו את השירה, הרי ג"כ מבואר להדיא בפסוק, 'בתופים ובמחולות', וכל מה שיוצא מהבאת הדברים האלו שהביאו מהאב"ע הקצר, הוא רק הפצת דרכי פריצות רח"ל.

י ויש דוגמאות לזה ואכ"מ.

הסכמת הגאון רבי מנשה פילאפף שליט"א

לא הוא אם הרמב"ן משיג עליו, שעל מה שאינו משיג סימן מהאב"ע, עיי"ש.

ומכל שכן שספר ה"אבן עזרא הקצר" על שמות, שנתגלה ונדפס בשנת ת"ר ע"י המשכילים, שכבר הוחזקו כפרנים, שזייפו כמה ספרים בשם הראשונים לפרסם בשם דברי כפירה, וכמש"כ באגלי טל שח"ו לסמוך על ספרי הראשונים שנדפסו על ידי המשכילים. וכ"כ מרן החתם סופר בשו"ת (הו"מ סי' מ"א) שמיום שזלזלו בנטילת הסכמה רבו ספרי מירוס בישראל וקורא להם בשם "ראשונים" עכ"ל.

אולם ב"פשוטו של מקרא" בסדר שמות הביאו רבות פעמים פירושים זרים מאותו "אב"ע הקצר" שהדפיסו המשכילים, וכן שרי ליה מארי' למדפיסי המקראות גדולות עוז והדר המבואר שהדפיסו בסוף סדר שמות את כל ה"אב"ע הקצר" עם הדיעות הכוזבות, והכשילו את הרבים בספרים שנדפסו על ידי המשכילים רח"ל, ובעונותינו הרבים החומשים האלה נמצאים כהיום בהרבה בתי כנסיות ובתי מדרשות, וכמעט אין פוצה ומצפצף בדורינו דור עני'.

ובאמת שורש הקלקול הוא מה שגילו המחברים בשם שנתנו לפירושם "פשוטו של מקרא", שכשמו כן הוא, שזה היה גם תחילת הפירצה של כפירת רעיון ההשכלה של הרמ"ד, שהתחילה עם ביאור התרגום האשכנזי שלו לפרש את התורה בפשוטו של מקרא דוקא, לא ע"פ דעת חז"ל ופירוש רש"י, שזהו שורש פורה ראש ולענה של ההשכלה הארורה שהעבירה את רוב הכלל ישראל מדרך התורה, במאות השנים האחרונות.

כמש"כ מרן החתם סופר ז"ל בדרכתו לח' טבת (בתורת משה פרשת שמות), ובדרשות חתם סופר (דף ק"א ע"ב), כי מאז שנעתקה התורה יונת החלו עם בני ישראל לטעום טעם פשוטו של מקרא לבד, ולא אבו שוב שמוע לקול דברי חז"ל ולפירושיהם, עיי"ש^א. [ועיין בדברות קודש ממרן הגה"ק

^א וזה לשון האגלי טל (בסוף הקדמתו לספר אגלי טל): "להסיר מכשול מדרך עמי הגני להזהיר. היות כי ראיתי רשעים קבורים שהדפיסו ספרים בשם גדולים שהיו בדורות שלפנינו. וצפנו בתוכם סף רעל לצודד בהם נפשות נקיים ותמימים. כי הרואה יאמין לתומו כי הדברים האלו ממקור נאמן יצאו. לזאת ידע כל איש אשר ספרים הנדפסים בשם איש שהיה מהדורות שלפנינו. בלתי הסכמות גדולי ישראל שידעו שאמת הדבר שממקור נאמן יצאו הדברים, או לכה"פ שראו את כולו מעבר אל עבר שנקי הוא מחשש זיוף, פיגול הוא לא ירצה, ואינו נכון שיקנה אותם שום אדם ולא יביאם אל ביתו ולא יביט בהם כלל וכלל", עכ"ל.

^ב והנה הגם דיוודעים שבזמן הראשונים היו ב' נוסחאות מהאבן עזרא על סדר שמות, וגם היום יש לנו עוד כת"י של האבן עזרא הקצר מלפני הרבה דורות, [הגם שא"א לנו לדעת דבר כזה בבירור אחר כל כך שנים שעברו מזמן האב"ע מבטן מי יצאו הכת"י האלו], הרי עכ"פ לא עדיף מהאב"ע הנדפס כל השנים, שעל זה יש לנו קבלה שהרבה מהדברים הורים לא מפיו יצא, רק ידי זרים שלטו בו ואין לסמוך עליהם כלל, כמו שהבאנו למעלה בשם החיד"א ועוד, וא"כ כ"ש על ספר כזה שאין לנו שום מסורה עליו שאין לסמוך עליו כלל, עכ"פ בכל דברים הורים. וגדולה מזו מצינו על פירוש על התורה המיוחס לאחד מהראשונים, שבגלל דברים זרים שנמצאו שם הרחיקו את הפירוש, עיין בקונטרס בהערה פ"ז מה שציינו בענין זה. וק"ו על פירוש אבן עזרא הקצר, שנדפס בידי המשכילים דוקא בשביל צורך זה לפרסם חפשויות בדעות ולא התקבל בין הציבור כמו שכותבים החוקרים עצמם שהדבר צריך עיון גדול להפיצו עכשיו בין ההמון עם מחמת המכשולות שיכולים לצאת ממנו. ואם החיד"א לא רצה להאמין על פירושים זרים שיצאו מידי האב"ע אם הרמב"ן לא השיג עליהם, ולא כתב דלמא לא היה חך חלק לעיני הרמב"ן, אנו על אחת כמה וכמה שאין להחזיק בפירוש של האב"ע עם דברים זרים שלא היו לעיני הרמב"ן.

וכבר כתבו (עיין בקונטרס בהערה פ"ז מה שציינו בענין זה) שכות גדול לקדמונים שלא יצא ח"ו מכשול על ידיהם והוא הזכות הגדול שאפשר לתת להם.

^ג להרחבת הענין עיין בקונטרס פרק ז' אות ה'.

הסכמת הגאון רבי מנשה פילאפף שליט"א

מסאטמאר זי"ע חידושי תורה למסיבות פרשת ויגש (דף רל"ט), שהביא דברי החתם סופר הללו]. וכ"כ בדרשתו בתורת משה בפרשת בשלה, ובדרשות חתם סופר (דף קי"ב), שעל כן הנהיגו אבותינו למהר ללמוד עם הילדים גמרא מילדותו, כדי להשריש האמונה בתורה שבעל פה טרם שיבואו לידי אפיקורסות מלימוד פשוטו של מקרא בלבד, עיי"ש'.

ובספר אבות על בנים (פרק ה' דאבות משנה כ"א) מהגאון הקדוש רבי שאול בראך ז"ל מקאשוי, דהאריך בזה שבדור שלפנינו קם רשע ערום מאזעס מענדעלזאהן שר"י, והוא רצה להפוך הקערה על פיה שילמדו רק תנ"ך בפשיטות בלי קבלת חז"ל, והגאון החתם סופר היה ראש וראשון שהרגיש בסם המות שבזה, ואסר לזרעו אחריו ליגע יד בביאורו וכו', והרעיש לבלי להחזיק בביתו טומאה זו, ורבים לא ירדו לסוף דעתו, ועלה בידו להשחית מדינות שלימות עד שלא נשאר שם שם וזכר ליהדות וכו' עיי"ש. וכוונתו שאף שגם גדולי ישראל אחרים הרעישו עליו ממה שתרגם הביאור בלשון אשכנז, כמש"כ הצ"ח בהקדמה ובשאר ספרים, אבל החתם סופר ראה שורש הקלקול במה שדקדק לפרש התורה ע"פ פשוטו דוקא, ולא על דרך פירוש רש"י, שמיסד על התלמוד, וכמו שהרעיש נגד זה החתם סופר בדרשתו בכמה מקומות. וכנודע שלא מצאו בגלוי דברי מינות בפירוש הרמ"ד, כמש"כ מהר"ם שיק (ננדפס בליקוטי שו"ת חתם סופר סי' פ"ב), ואע"פ כן ראה החתם סופר שהמינות מונח בביאור החומשים של הרמ"ד ותלמידיו במה שביקשו לפרש כל התורה לפי שכלם בפשוטו של מקרא. וכן הרגישו בטומאת חומש הרמ"ד, הצדיקים מתלמידי הבעש"ט זי"ע, וצא טמא קראו למו.

ומהאי טעמא אף שהביאור של הרמ"ד ותלמידיו נדפס אחרי כן ברוב הפעמים בלשון הקודש בחומשים, אף שהביאו גם מפירוש רש"י ושאר ראשונים, אולם סיימו עם ביאור התרגום האשכנזי של הרמ"ד ע"פ פשוטו דוקא, וחומשים אלו נתפשטו אז בהרבה מדינות, וזה גרם להתפשטות הכפירה בקרב בני ישראל, כמש"כ מרן החתם סופר בשו"ת (חלק ליקוטי תשובות סימן ס"א) בזה"ל, "מי גרם לעם רב מעם ד' אשר בעוונותינו הרבים נטה ליבם מאחר תורת משה רבינו ע"ה ולנטות להיות אחרי רבים לרעות להלקט ברשת האפיקורסות, מי גרם כל אלה הלא עמך כולם צדיקים מאז מעולם, אך בתחילה התפשטות ספרי מירוס פירוש שונים על התורה וספרי נביאים ושאר מחברת דמשכי בליצנות", ולהיותם נדפסים בלה"ק בלשון צח דמשכי עסקו בה ההמונים ונלכדו בחרמם וירדו ממדריגה למדריגה עד שבעוונותינו הרבים פשתה הנגע ועתקו ועשו חיל וכו'", עכל"ק.

אשר מזה נוכל ללמוד מן העבר על דורינו בחורבן הגדול שיכול ח"ו להצמיח מפירושם כאלו על החומש ועל נ"ך על פי פשוטו של מקרא לפי הכרעת השכל של אברכים מזמנינו, שמזה נצמח

הסכמת הגאון רבי מנשה פילאפף שליט"א

כל חורבן דור ההשכלה, כמו"ש החתם סופר.

וכן הזהיר על זה מאוד מרן הבני יששכר מדינוב זי"ע בספריו הקדושים מעין גנים ובספר מגיד תעלומה על מסכת ברכות (דף כ"ח), ועיין בהוספת מהרצ"א לספה"ק סור מרע ועשה טוב (דף מ"א ע"ב) שכתב בזה"ל, "ובתנ"ך נראה לי בעתים הללו ימעט בלימוד פירושי הפשטנים, חוץ פירוש רש"י, שהוא כרכא דכולא ביה, כלול בנתיבות חז"ל חכמי האמת, ודבריו לפי הפשט מיוסדים על אדני האמת, ואינם נוטים מדרכי נתיבות אמיתיות דברי חז"ל. מה שאין כן שארי בעלי הפשט, הגם שלפי דורם, גם עליהם יתאמר מאמר חז"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, אבל בדורותינו אלה, שבעוונותינו הרבים נתרבו כתות המופקרים ההולכים אחרי שרירות לבם ובהפקירא ניהא להם לא רציתי להרחיב הדיבור בהם, מחוייב כל אחד להגות בתנ"ך על פי יסודות חז"ל, ובשביל זה ציוו לנו חז"ל מנעו בניכם מן ההגיון, בין והתבונן", עכ"ל"ק".

ומה מאד נשתוממתי על המראה בראותי השתא, שבעלי ה"פשוטו של מקרא" הדפיסו כעת ספר "חק לישראל כפשוטו", ואף שלא הדפיסו בו פירושם "פשוטו של מקרא" על החומש, אחרי הרעש שהיה נגד זה בשנה שעעל"ט, אולם הדפיסו שם פירושם על פסוקי הנביא שבחק, וכתבו בהקדמתם שלא פירשו לפי פרש"י פסוקי הנביא לפי שפירש"י בנוי על מדרשי חז"ל, רק כתבו לפי פירושי שאר המפרשים ע"פ פשוטו², וכיוונו לעשות ממש להיפך ממה שהזהיר אותנו הבני יששכר לתנ"ך רק עם פרש"י לפי שפירושו מיוסד על דברי חז"ל.

¹ להרחבת הענין עיין בקונטרס פרק ד' אות ב'.

² גם ב"חק לישראל כפשוטו" הדפיסו את ה"מקרא מלא" שלהם, וכתבו בהקדמתם שהוא ע"פ רש"י. אמנם באמת בהרבה מקומות כתבו להיפוך מרש"י, וכמו בבראשית (א י"א), 'עץ פרי עושה פרי למינו', 'כתבו עץ פרי - עצי פירות, כל עץ עושה (מוציא) פרי למינו - למינו השונים', עכ"ל. והוא להיפוך הגמור מרש"י, שכתב עץ פרי, 'שיהא טעם העץ כטעם הפרי', עכ"ל, דהיינו דהעץ עצמו היה פרי. והם בפירושם כדרכם עקרו פירוש רש"י מהפסוק, דלדבריהם ב"מקרא מלא" אין כוונת הקרא שהעץ עצמו היה פרי, רק הכוונה לעצי פירות. ויש עוד דוגמאות רבות כהנה ב"מקרא מלא" שלהם הנדפס ב"חק לישראל כפשוטו", שהם עוקרים פירוש רש"י מהפסוק, ע"י שמפרשים להיפוך מרש"י. ועל זה הם כותבים ש"המקרא מלא" "מבוסס על פירושי הפשט של רש"י בתוספת השלמות המבוססות על דברי שאר הראשונים". ובאמת הם גילו לנו בערמה כוונתם, שהם סוברים שרש"י אינו פשוטו של מקרא, ורק במקום שנראה להם שרש"י הוא פשוטו של מקרא, אז הם פירשו הפסוק על פי דבריו, שזו שמים על זאת. ובאמת יעוין במהר"ם וחזקוני ועוד, שפירשו 'עץ פרי' שהכוונה שהעץ עצמו הוא פרי, דהיינו דטעם עץ כטעם הפרי, וכמו שפירש רש"י. ולדוגמא נוספת יש ליתן בבראשית פרק א' פסוק י"ד 'והיו לאתת ולמועדים ולימים ושנים' כתבו ב"מקרא מלא" הנדפס ב"חק לישראל כפשוטו", 'והיו לאתת - ועל פיהם יקבעו סימנים לזמנים שונים', ובהם הם הפקיעו פירוש רש"י וכל המפרשים, שהרי רש"י מפרש והיו לאתת, שהמאורות יהיו סימנים לעולם, שכשהמאורות לוקין סימן רע לעולם, ועל דרך זה פירשו רוב הראשונים, עיין רשב"ם ועוד, שהמאורות הם סימנים למאורות בעולם. ואילו הם פירשו באופן אחר לגמרי, שהאתת הם סימנים לזמנים של השנה לא סימנים לעולם.

ובאמת דבריהם בנויים על מה שכתבו בפירושים "פשוטו של מקרא" שכתבו שם, ואעתיק לשונם "עוד זאת יהיה שמושם, שעל ידי תנועת מהלכם וכו' סביב העולם וכו' - הרי נתנו על פיהם אותות (סמנים) לזמנים שונים: הן לזמני היום ושעותיו, הן לימי החדש וכו', והן לתקופות השנה ועונתיה. 'לאותות' הוא הכלל ואחריו באים הפרטים, מועדי היום וכו', החדש וחלקותיו וכו', והשנה בחלקתה וכו', על פי נטית השמש לדרום או לצפון", עכ"ל.

הרי שביארו להדיא כוונתם, שלאותות הוא כלל ומועדים ימים ושנים הוא פרטים של הכלל, ופירוש זה אין לו שום מקור, והוא נגד כל המפרשים, (ומה שציינו במקום אחר שדבריהם לקוחים מרס"ג המעיין שם יראה שלא היו דברים מעולם), ועכ"פ הוא להיפוך מדברי רש"י (וכל המפרשים) ועוקר דברי רש"י.

הרי דב' החסרונות שיש ב"מקרא מלא" שלהם נשארו, א' שמצמצם את הפסוק, וב' שיוקר פירוש רש"י.

ועל ה"מקרא מלא" שלהם הנדפס ב"חק לישראל כפשוטו" כותבים (בהקדמתם) שנועד "לצורך חזרה מסכמת לאחר לימוד רש"י כפשוטו", בו בזמן שבהרבה פעמים הם עוקרים דברי רש"י מהפסוק.

ולהרחבת הענין עיין בקונטרס בפרק ד', פרק ו', ופרק ז'.

הסכמת הגאון רבי מנשה פילאפף שליט"א

וכע"ז מובא בספר **כתר ראש** (סי' נ"ח) שהגר"א ז"ל הזהיר ללמוד נ"ך עם פרש"י וכו', ושלא לדרוש אחרי פירושים שונים, שזה בכלל מאמר חז"ל מנעו בניכם מן ההגיון, ושלא יהיה הפסדו בשכרו עיי"ש". ואף שהגר"א הזכיר ללמוד בפרש"י המצודות ורד"ק, אולם על זה כתב שזה אינו מעכב, כי העיקר צריך להיות עם פרש"י המיוסד על דברי חז"ל. וכע"ז שמעתי מגאון אחד ששמע מהגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע בהיותו פעם בפראג והראו לו קבר בעל המצודות, ואמר אצלינו למדו נ"ך רק עם פרש"י.

וביותר מכאיב הלב מה שכתבו ששוללים פרש"י, לפי שבנוי על מדרשי חז"ל, כי בזה גילו דעתם הנפסדה, שפרש"י אינו פשוטו של מקרא כלל רק מדרשים, להיפך ממה שכתב רש"י "ואני לא באתי אלא לפרש פשוטו של מקרא". שעל כגון דא מובא בספר עליות אליהו שהגר"א ז"ל אורייתא דקא רתח ליה, כשבא אחד מאנשי רמ"ד לבקר אצלו, ובין הדברים אמר לו על כמה פרש"י בנ"ך שאינם לפי פשוטו של מקרא רק לפי דרשות חז"ל, וציוה הגר"א על הבי"ד בוויילנא לאסרו ולהלקותו בעבור מינות אלו, וציוה לבזותו בביהכ"נ שכל המתפללים יריקו על פניו, וגרשוהו בבזיונות מן העיר, עיי"ש.

ועיין בחידושי תורה למסיבות ממזן מסאטמאר, חלק ב' (דף של"ח), מה שאמר רבינו באסיפת מלמדים בזה"ל, אמנם שכמה צדיקים בדורות שלפנינו היו מקפידים שלא ללמוד נ"ך, וזה היה לפי שאפיקורסים לקחו להם דרך ללמוד נ"ך בדרך לא טוב, ועל כן אמרו אל תרגילום במקרא יותר מדאי, כמו שאמרו ז"ל (רש"י ברכות כ"ח), וישנם כמה ענינים בתורה שלא יובן על פי פשוטו, ויכולים להשתבש בפירושם, להוציאם לדברים הפכים, ועל דרך שאמרו (מגילה כ"ה), מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם וכו', הכא נמי בענין נ"ך, חששו הצדיקים שילמדו נ"ך, ולא יבינו אמיתיות הדברים שאין הדברים כפשוטם, לכן פחדו מזה, ואמרו דשב ואל תעשה עדיף בזה וכו', עיי"ש.

וכעין זה כתב בספר נהרי אש, מהגה"ק רבי שמעון זעליחובער זצ"ל, הטעם שצדיקים מנעו מלימוד נ"ך, היה מפני השכלת המשכילים שסילפו הפשט. וכ"כ בספר טוב ירושלים (פרק י"א), מהמגיד הירושלמי הגאון הצדיק רבי בן ציון יאדלר זצ"ל, שאביו היה מונע את בנו מללמוד נ"ך, מפני שהמשכילים שמו עיקר לימודם בנ"ך בשיבוש וכו', עיי"ש.

ומטעם זה הקפיד הבני יששכר שלא ללמוד נ"ך רק עם פירוש רש"י המיוסד על דברי חז"ל, היפך ממה שעשו בעלי "החק לישראל כפשוטו", ההולכים בדרכם של המשכילים.

ומכל זה אנו רואים שהפירושים שלהם אין להם תקנה, שאם אחרי כל הרעש שהרעישו

הסכמת הגאון רבי מנשה פילאפף שליט"א

אשתקד רבים וכן שלמים נגד פירושים "פשוטו של מקרא" והבטיחו לתקן הקלקולים, אם אחרי כל זאת הדפיסו ה"חק כפשוטו" עם דברים מחרידים הנ"ל, שמקור מקומם טמא מהמשכילים הרמ"ד וחבריו, אשר רבותינו הקדושים זי"ע הזהירו לנו מאד להתרחק מספריהם שדינם כספרי מינות, ובדרך פקודך (מצוה לא תעשה י"א) הביא קבלה שאסור לומר דבר שבקדושה בחדר שיש שם ספרי מינות שדינם כצואה, וכידוע כמה מעשיות מצדיקי אמת זי"ע שלא יכלו אף לישן בחדר שהיה מונח שם החומש עם הביאור כי הרגישו בריח הרע היוצא ממנו, ובספר ילקוט מהרי"א מובא שמרן הק' מהרי"א מוידטשויב זי"ע, הרגיש ברוח קדשו אם יש בכל העיר החומש עם הביאור כבר לא היה יכול לישן שם, עיי"ש.

ובעונותינו הרבים בדורינו דור עקבתא דמשיחא כשהאמונה נתרופפה מאד וכוחות יצר הכפירה נתפשטו מאד, שזהו נסיון הדור הזה כמוש"כ בספה"ק, נתפשטו מאד לדאבונינו בשנים האחרונות בכל קצוי תבל החומשים הללו שמלאים עם דברי דופי המפסידים את האמונה של אחינו בני ישראל, ובפרט צעירי הצאן. ובזה נתקיים בנו מה שכתב בספר בית הלוי (פרשת בא) שעיקר התגברות יצר הכפירה בעקבתא דמשיחא יהיה לעקור האמונה בדברי חז"ל בתורה שבעל פה, לפי שהגאולה תלוי בתיקון נסיון האמונה בתורה שבעל פה, כמו שאמרו חז"ל אין הגלויות מתכנסות אלא בזכות תנאי, שנאמר גם יתנו בגוים כי עתה אקבצם.

על כן מה מאד עלינו לשבח למחבר הקונטרס "ויבינו במקרא", שבירר הדבר כשמלה מש"ס ופוסקים וספרים הקדושים, והביא דוגמאות רבות מהארס הטמון בביאור ה"פשוטו של מקרא" ו"רש"י כפשוטו", עם אזהרות מהרבה רבנים ומורי הוראות בדורינו נגד החומשים הללו, שפסקו שדינם כדין ספרי מינות שאין להם תקנה ואסור להחזיקם בבית, ומכל שכן שאסור להחזיקם בבתי מדרשות ואסור ללמוד בהם.

והשי"ת ירחם ויראה בעני עמו, ויהיה להם סייעתא דשמיא שיכנסו הדברים האמיתיים האלה בלבות בני ישראל, ויפקח עיני העיוורים שבמחנה העברים הלומדים בחומשים האלה, ולא ידעו ולא יבינו אשר בחשיכה יתהלכו, כי שאני מינות דמשכי רח"ל, והשי"ת יאיר עיני ישראל לראות האמת לאמיתו ולהתחזק באמונה האמיתית ובתורתו שבכתב ובעל פה, עדי נזכה בזכות האמונה לראות במהרה בישועת כל ישראל ושמחתן בביאת גואל צדק בב"א.

כעתיבת זעירא ולא מן חבריא
הק' מנשה פילאפף

כעתיבת זעירא ולא מן חבריא
הק' מנשה פילאפף